

Jedan prilog za političku biografiju Zapisnik sa saslušanja dr. Julija Makaneca od 26. svibnja 1945. godine

ŽELJKO KARAULA

Banovine Hrvatske 26B
HR – 43 000 Bjelovar
karaula1980@gmail.com

IVICA MIŠKULIN

Hrvatsko katoličko sveučilište
Odjel za povijest
Ilica 242
HR – 10 000 Zagreb
ivica.miskulin@unicath.hr

Pregledni rad

Review article

Primljeno/Received: 10.10.2014.

Prihvaćeno/Accepted: 23.10.2014.

U radu se, uz kratku analizu dosadašnjeg istraživanja Makančevog političkog i filozofskog djelovanja, prilaže zapisnik o njegovom saslušanju pred istražnim organima Jugoslavije od 26. svibnja 1945. godine koji se čuva u Hrvatskom državnom arhivu (HDA) u fondu dr. Bogdana Krizmana.

Ključne riječi: dr. Julije Makanec, Bjelovar, NDH, filozofija, zapisnik sa saslušanja

Uvod

U posljednje vrijeme na području hrvatske historiofilozofije i filozofije pojavili su se članci i knjige koji detaljnije problematiziraju znanstveno-filozofsko i političko djelovanje dr. Julija Makanca, prvenstveno sa stajališta „mlađeg naraštaja hrvatskih intelektualaca stasalih u monarhiji Karađorđevića.“ Uglavnom, većina autora postavlja ključno pitanje kako je moguće da se jedan plodan filozofski pisac, nesumnjivo pronacionalno određen, antimarksistički zastupnik liberalno-demokratskog pogleda na svijet, prometnuo „preko noći“ u novim uvjetima za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske (NDH) poslije 10. travnja 1941. u zagovornika totalitarnog/ustaškog modela države i društva.

No, vratimo se zasad malo unatrag. Prvi korak u predstavljanju do tada proskribiranog Makančevog „lika i djela“ poslije pada komunističkog sustava u Jugoslaviji/Hrvatskoj 1989.-1990.¹ napravio je filozof

Pavo Barišić, kada je uredio i napisao pogovor Makančevom rukopisu od trinaest predavanja u nizu što ih je Makanec održao kao izvanredni profesor filozofije i sociologije 1943. godine na Mudroslovnom fakultetu Hrvatskog sveučilišta pod naslovom *Uvod u filozofiju poviesti*.² Spomenuti rukopis čuvao se u obiteljskoj ostavštini, unatoč konfiskaciji njegove imovine koja je određena sudskom presudom od 6. lipnja 1945. godine, zahvaljujući njegovoj supruzi Branki Makanec.³ Barišić je u predgovoru donio kratku Makančevu biografiju sa nekritičkom ocjenom na početku da je *Makanec neumitnim usudom povijesnog zbivanja postao tragični junak i žrtva u sferi političke djelatnosti*.⁴ Osim toga, u pogovoru se prenosi dio Makančeva pisma majci

1 Za vrijeme komunizma krajem 80-ih na jednom predavanju na Makanca kao filozofa osvrnuo se dr. Žarko Puhovski. Makanca često spominje Franjo Tuđman u svom djelu *Bespuća povijesne zbiljnosti* (Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 1989.) kao izvor za povijest političkih doktrina.

2 Julije Makanec, *Uvod u filozofiju poviesti*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 1993. Priređivač je poštovao autorsko pisanje korijenskim pravopisom te je kao takvo djelo i objavljeno. Treba spomenuti da je na kraju knjige priređivač donio i bibliografiju radova dr. Julija Makanca (str. 191-193).

3 Određena ostavština i podaci o dr. Juliju Makancu (osim obiteljske koja je za sada nedostupna istraživačima) postoji u Državnom arhivu u Zagrebu. HR-DAZG, fond. 845., Zbirka Makanec Alfred, kut. 1.

4 Makanec, *Uvod u filozofiju poviesti*, 163. (Barišićev pogovor na str. 163-190).

od 12. ožujka 1932. s temom održanog predavanja u čast Šenoine proslave u Koprivnici koju je organizirao župnik Stjepan Pavunić, a koja se pretvorila u „manifestacije Hrvatskoj.“ Šestosiječanjski režim žestoko je reagirao, pri čemu je župnik Pavunić priveden i osuđen na 14 dana zatvora, a Makanec piše da je sala bila ... *puna denuncijanata koji su svjesno promatrali kako se tko drži i koliko plješe.*⁵ Dalje se donosi izvješće ravnatelja bjelovarske gimnazije dr. Andrije Ribara od 11. travnja 1936. u vezi Makančevog komemorativnog govora o Anti Starčeviću održanog 15. ožujka 1936. u Bjelovaru. U svom govoru, prema Ribaru, Makanec je, uspoređujući dvije ličnosti hrvatske povijesti A. Starčevića i J. J. Strossmayera, ovog zadnjeg prikazao u negativnom svjetlu kao „kompromisera“, dok je Starčević imao „čvrstu vjeru u životnu snagu hrvatskog naroda“. Također, u pogovoru Barišić daje i kratak prikaz Makančevog mišljenja o marksizmu kao filozofiji iz njegova djela *Marksistička filozofija prirode* (1938).⁶ pri čemu Makanec raskrinkava *dijalektički materijalizam te pokazuje njegovu zaostalost u shvaćanju vanjskog svijeta (...)* kao potpuno pomračenje filozofijske svijesti.⁷ Dalje u pogovoru priređivač detaljno analizira svih trinaest poglavlja, odnosno predavanja koja čine tkivo spomenute knjige. Međutim, poslije te knjige uslijedilo je razdoblje šutnje.⁸

Tek godine 2006. pojavljuje se članak *Platonova Država u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj* Višeslava Aralice, koji će se od tada u nizu članaka kontinuirano baviti, između ostalog, i političko-filozofskim promišljanjima dr. Julija Makanca.⁹ Aralica u svom prvom članku razmatra Platonovu ideju odnosa pojedinca i zajednice, pri čemu se kod Platona ukazuje na nedostatnost pojedinca i njegovu nesamostalnost u odnosu na zajednicu (organizacijska teorija). Taj odnos je svakako intrigirao i tadašnje hrvatske desno orijentirane intelektualce, među kojima je Makanec jedan od rijetkih koji je u svom djelu *O podrijetlu i smislu države*, objavljenom prije osnivanja NDH, osporio primat zajednice nad pojedincem: *Pojedinac ne može biti nekakova ništica, te bi se preko njegove sudbine moglo*

*prijeći, jer on je čovjek. U činjenici, da je pojedinac čovjek, sadržan je i postulat, da se u njemu ne smije gledati samo puko sredstvo.*¹⁰

Isto tako Aralica napominje da Makanec brani i demokratski ideal: *Najviši i najduhovniji predstavnici demokratske misli vjerovali su u čovjeka i njegovu vrijednost, i zato su se borili za njegovu slobodu. Ta je vjera u novije vrijeme pretrpjela teška iskušenja, ali ona se sigurno ne će u dušama ljudskim ugasiti. Ona će nadživjeti mnoge političke forme, koje u naše dane izgledaju toliko snažne i uspješne, a koje su osporile u teoriji i praksi vrijednost demokratskih ideala.*¹¹ No, usprkos takvim stavovima do 10. travnja 1941. Makanec poslije „prevrata“ počinje pisati sasvim drugačije. U svom djelu *Razvoj državne misli od Platona do Hegela* (1943.) Makanec piše: *Demokratski će čovjek biti čovjek bez stavova, malodušnik, poput lišća na vjetru koje se kotrlja lijevo-desno bez mira i spokoja. Može mu se u svom tom dodvoravanju nuditi zlo baš kao i dobro, ali je takav čovjek izgubljen, jer nema osnove po kojoj bi dobro razlikovao od zla.*¹² Aralica dalje u tekstu objašnjava takvu kafkijansku preobrazbu Makanca i određenog dijela hrvatske desne inteligencije zbog dostizanja ideala – nacionalne države – za mnoge je hrvatske nacionaliste taj događaj bio vrijedan žrtvovanja. *Julije Makanec, to nam do sada mora biti jasno, bio je jedan od tih intelektualaca-kamikaza: na oltar ideala prinio je dvostruku žrtvu – prvo intelektualnu, duhovnu, a zatim i žrtvu u pravom smislu te riječi. Od branitelja demokratske države i slobodne misli, kakvim nam se predstavio u djelu O podrijetlu i smislu države, do sudionika i apologeta jednog autoritarnog i totalitarnog režima, kotačića stroja koji provodi diktaturu nad duhom; od jednog od utemeljitelja NDH (mislim pritom na njegovu ulogu u Bjelovaru tijekom travanjskog rata) do narodnog suda mrskih mu komunista i vješala – to je paradigmatički put jednog dijela hrvatskih intelektualaca desne političke struje toga vremena.*¹³

Međutim, to ne znači da Makanec nije bio pronacionalno, državotvorno orijentiran i prije 1941. godine. Tako već u svom djelu *O podrijetlu...* Makanec piše: *...tako dugo dok nacija nema svoje države, sva njena kulturna dobra i stvaranje ovise od dobre ili zle volje drugih, i zbog toga – naciji je upravo dužnost formirati državu.*¹⁴ Međutim, ona tada prema Makancu nikako nije trebala biti totalitarna.

5 Isto, str. 168.

6 Zanimljivo da je to djelo nastalo kao svojevrsan dijalog Makanca sa svojim prijateljima marksistima u Bjelovaru ...*koji su mi posuđivali marksističku literaturu, da me predobiju* (Makanec, *Uvod u filozofiju poviesti*, str. 172).

7 Isto, str. 173.

8 Treba spomenuti da se ipak Makanec pojavljuje na marginama nekih istraživanja. Tako S. Špoljarić razmatra priloge Makanca u tematiziraju njemačkog filozofa Oswalda Spenglera u hrvatskom novinstvu između dva rata. Vidi: Stjepan Špoljarić, *Pregled recepcije Oswalda Spenglera u Hrvatskoj, Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine*, br. 1–2., 2002., str. 239–253.

9 Višeslav Aralica, *Platonova Država u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, Filozofska istraživanja*, sv. 3., 2006., str. 701–729.

10 Isto, str. 704.

11 Isto, str. 708.

12 Isto, str. 708.

13 Isto, str. 709.

14 Julije Makanec, *O podrijetlu i smislu države*, Zagreb, 1939.

Iste 2006. godine Aralica objavljuje i rad *Tri sudbine nacionalnih hrvatskih intelektualaca: Vinko Krišković, Julije Makanec, Ivo Bogdan*¹⁵ u kojem iznosi zanimljivu usporedbu Makanca i Bogdana: ...imali su sličan životni put: obojica rođeni na političkoj i kulturnoj periferiji hrvatskog naroda (Sarajevo, otok Šipan kod Dubrovnika), obojica sličnog svjetonazora – katoličkog i nacionalističkog – i vrlo aktivni spisatelji, koji ulaze u kulturnu djelatnost koja se nikako ne može odvojiti od političke.¹⁶ I ovdje Aralica razlaže raskorak između „dva Makanca,“ onog prije 1941. i onog poslije 1941. Potpuno napuštajući „demokratsku retoriku“ podvrgavajući se autoritetu ustaške države čiji je, igrom slučaja, jedan od stvoritelja Makanec se tek u tragovima vraća svojim predratnim „demokratskim aberacijama“ u djelu *Razvoj državne misli od Platona do Hegela* (1943.). Međutim, to su samo „tragovi,“ mnoštvo njegovih članaka u *Spremnosti* i drugim režimskim glasilima (poput *Put hrvatskog nacionalizma, Temelji Poglavnikove politike* ili *Uzpon i pad liberalne demokracije*) stoji na liniji totalitarističko-ustaškonaacionalnog ideala uređenja države i društva.¹⁷ Sljedeće 2007. u članku *Što je nacija ustaškim intelektualcima* Aralica je u širokom sveobuhvatnom potezu raščlanio odnos ustaškog poimanja nacije. Među „ustaškim intelektualcima“ Aralica spominje i Makanca, ali u svjetlu njegovih radova i spoznaja do 1941. godine kada Makanec zastupa skladno uklopljen kršćanski i liberalni humanizam.¹⁸ Jasno da Aralica i ovdje izražava nevjericu da će Makanec u vrijeme NDH podržati totalitarni režim ne samo djelima već i mislima pri čemu će ići u samu krajnost zastupajući i braneći rasističke stavove u svađi s nadbiskupom Stepincem, optužujući ga da širi političku zabunu, duševni nemir i defetizam, a koji je u svojoj propovijedi izrazio kritiku rasističkog pogleda na svijet kakav je nudio ustaški režim.¹⁹

Araličin niz prikaza o Makancu nastavio je Enis Zebić *Julije Makanec – razumijevanje filozofije države i politike u radovima do 1941. godine* (2007.) koji će se također kontinuirano baviti Makancem da bi na kraju i doktorirao s temom o filozofiji J. Makanca.²⁰ U radu se

s filozofskog stanovišta analiziraju već spomenute dvije Makančeve knjige koje su izašle prije 1941. godine (*O podrijetlu i smislu države* i *Marksistička filozofija prirode*). Zebić jasno ističe da prva knjiga *O podrijetlu...* neizravno kritizira političku situaciju u Kraljevini Jugoslaviji (manjak demokracije, manjak slobode govora, itd.) te u njoj Makanec razmatra dosadašnje oblike država te donosi svoju vlastitu viziju filozofije države. Zebić je na kraju zaključio da je Makanec po svemu u tim knjigama dosta nekonzistentan: *S jedne strane, inzistiranje na nacionalnoj državi i vođi koji korespondira s „tajnim dubinama narodne duše,“ a s druge odbacivanje formativne uloge države u stvaranju nacije i rigidnog korporativizma koji niječe demokraciju i političku jednakost građana.*²¹ U svom sljedećem radu *Recepcija filozofije Julija Makanca u hrvatskoj filozofiji nakon 1990. godine* Zebić pokušava objasniti zašto filozofski opus Makanca ne doživljava „primjereno vrednovanje“ u hrvatskoj filozofiji. Jedan od razloga su, po Zebiću, dva „politička krimena“: prisilno po nalogu vlasti imenovanje Makanca na mjesto izvanrednog profesora filozofije i sociologije na Mudroslovni fakultet u Zagrebu u ožujku 1943.,²² te već spomenuti sukob s nadbiskupom Stepincem. Zebićevo bavljenje Makancem dovršeno je (za sada) doktorskom disertacijom *Filozofija politike Julija Makanca* obranjenom 2011. da bi ista nešto dopunjena izašla u obliku knjige *Od liberalnog do autoritarnog. Filozofija politike Julija Makanca.*²³ Knjiga osim filozofske dimenzije daje i svoj osvrt na Makančevo političko djelovanje (npr. poglavlje: *O odnosu države, politike i religije. Polemika s nadbiskupom Stepincem 1943. godine* ili *Makanec Stepincu: „Drž se oltara“*). U knjizi je Zebić sintetizirao Makančevu filozofsku misao politike te posebnu pozornost obratio sukobu nacionalnog i liberalnog u Makančevoj filozofiji.

Osim navedenih uglavnom filozofskih diskursa o Makancu treba spomenuti i knjigu *Gimnazija u Bjelovaru 1876-1978.* Josipa Vusića u kojoj autor na niz stranica progovara o prosvjetnim, ali neizbježno i političkim događajima koji su potresali bjelovarsku gimnaziju za vrijeme dok je Makanec ovdje bio profesor i kasnije ravnatelj.²⁴ Vusić je u knjigu ugradio i niz dokumenata iz Arhiva u Bjelovaru u kojima se Makanec spominje u svom političkom djelovanju. Vrijedan prilog, koji ispravlja neke netočne podatke u

15 Višeslav Aralica, *Tri sudbine nacionalnih hrvatskih intelektualaca: Vinko Krišković, Julije Makanec, Ivo Bogdan, 1945. – Razdjelnica hrvatske povijesti*, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2006., str. 415-421.

16 Isto, str. 418.

17 Članke vidi u: Julije Makanec, *Hrvatski vidici. Nacionalno-politički eseji*, Zagreb, 1944.

18 Višeslav Aralica, *Što je nacija ustaškim intelektualcima, Zbornik Nacija i nacionalizam u hrvatskoj povijesnoj tradiciji*, Alina: Zagreb, 2007., str. 279.

19 Julije Makanec, *Pozvani i nepozvani, Hrvatski narod*, br. 879., 7. XI. 1943., str. 1-2.

20 Enis Zebić, *Julije Makanec – razumijevanje filozofije države i politike u radovima do 1941. godine, Filozofska istraživanja*, sv. 1., 2007., str. 179-194.

21 Isto, str. 193.

22 Stjepan Zimmermann, *Humanizam i totalitarizam*, Ogranak Matice hrvatske, Virovitica, 2003., str. 29.

23 Enis Zebić, *Od liberalnog do autoritarnog. Filozofija politike Julija Makanca*, Antibarbarus, Zagreb, 2013.

24 Josip Vusić, *Gimnazija u Bjelovaru 1876-1978.*, Millenium, Bjelovar, 2012.

Makančevoj biografiji, a pruža i nove, objavio je Petar Macut (*Julije Makanec kao duhovni odgojitelj ustaške mladeži*).²⁵ Macut ističe da Makanec: *Svojim intelektualnim radom kao autor niza brošura političko-propagandne provenijencije znatno je utjecao na formiranje svjetonazora članova Ustaške mladeži. Rezultati istraživanja potvrđuju važnost njegove uloge u organizaciji Ustaške mladeži, što je doprinijelo njegovom napredovanju u hijerarhiji Ustaškog pokreta.*²⁶

I na kraju spominjemo knjigu – zbirku dokumenata *Bjelovarski ustanak od 7. do 10. travnja 1941. u povijesnim izvorima – Dokumenti* Željka Karaule koja nizom dokumenata i izvoda iz ondašnjeg tiska pokazuje Makanca kao gradskog načelnika Bjelovara u danima prevrata tijekom travanjskog rata i „bjelovarskog ustanka“ 1941. godine.²⁶

Kao uvod u ovdje priloženi zapisnik o saslušanju dr. Julija Makaneca pred Javnim tužilaštvom Hrvatske 26. svibnja 1945. godine potrebno je nešto reći o okolnostima njegova uhićenja i sudskoj presudi koja je uskoro slijedila.

Pred nadirućim partizanskim snagama koji su se nalazili nadomak Zagreba vlada NDH održala je zadnju sjednicu 6. svibnja 1945. godine te su istog dana dužnosnici vlade krenuli u bijeg prema Austriji. Dr. Julije Makanec nalazio se u grupi od šesnaestorice ministara za koje je bilo određeno mjesto skupljanja u mjestu Turracher Höhe u Alpama gdje su se nalazila tri hotela, predviđena za smještaj. Nakon što su stigli u Klagenfurt 7. svibnja skupina ministara se podijelila u tri grupe. Dr. Makanec se nalazio u grupi koja je nastavila put prema predviđenom mjestu i tu se zadržala do 15. svibnja. Zadnjeg dana dužnosnici vlade preselili su se u mjesto Tamsweg, s time da je dr. Makanec zajedno s predsjednikom vlade dr. Nikolom Mandićem i ministrom dr. Pavlom Cankijem bio smješten u dvorac grofa von Kinnburga u Tamswegu. Međutim, dva dana kasnije došli su Englezi kojima su se dužnosnici vlade NDH u izbjeglištvu predali. Dana 17. svibnja dr. Makanec je, zajedno s ostalim ministrima, odveden u englesko redarstvo u Tamswegu, a isti dan prevezeni su kamionima u engleski zatočenički logor Spittal na Dravi. Međutim, već sljedećeg dana, kao prva grupa ministara, predani su jugoslavenskim vlastima predsjednik vlade N. Mandić, dr. P. Canki i dr. J. Makanec i to na kolodvoru u mjestu Rosenbach. Nakon kratkog

zadržavanja u Škofjoj Loki, petnaestorica članova vlade preko Ljubljane su sprovedena, uz oružanu pratnju, u Postojnu u štab Četvrte armije, da bi ubrzo zatim autobusima bili dovedeni u Zagreb i smješteni u zatvor u policijskoj stanici u Petrinjskoj ulici.²⁷ Ovdje je dr. Makanec preslušan 26. svibnja i napravljen je zapisnik. Na Vojnom sudu II. Jugoslavenske armije u Zagrebu 6. lipnja 1945. u procesu protiv dr. Mile Budaka i ostalih optuženih visokih dužnosnika NDH dr. Julije Makanec osuđen je „zbog zločina veleizdaje, ratnog zločinstva i narodnog neprijatelja“ na kaznu smrti strijeljanjem, trajni gubitak građanske časti i konfiskaciju imovine u korist NOF-a. Strijeljanje je izvršeno sljedeći dan 7. lipnja u jutarnjim satima.²⁸

27 Bogdan Krizman, *Pavelić u bjekstvu*, Globus: Zagreb, 1986., str. 23-26.

28 Detaljnije o uhićenju, izručenju i sudskom procesu protiv ministara i visokih dužnosnika NDH vidi u: Tomislav Jonjić, Stjepan Matković, *Iz korespondencije dr. Mile Budaka (1907.-1944.)*, Hrvatski državni arhiv, Zagreb, 2012., str. 180-185., *Partizanska i komunistička represija i zločini u Hrvatskoj 1944.-1946. Dokumenti Zagreb i središnja Hrvatska*, (priredili Vladimir Geiger, Mate Rupić, Mario Kevo, Egon Kraljević, Zvonimir Despot), Hrvatski Institut za povijest, Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje – Hrvatski Institut za povijest, Slavonski Brod-Zagreb, 2008., dok. 115., str. 417-422. Također vidi: Ivo Petrinović, *Mile Budak – portret jednog političara*, Književni krug Split. 2002. (bez paginacije). Presuda se nalazi u Hrvatskom državnom arhivu (HDA), fond 1491., Odjeljenje zaštite naroda za Hrvatsku (OZNA Hrvatske), šif. 12.2.1.

25 Petar Macut, *Julije Makanec kao duhovni odgojitelj ustaške mladeži, Intelektualci i rat 1939-1947.*, *Zbornik radova s Denskičinih susreta 2012.*, FF press, 2013., str. 147-162.

26 Željko Karaula, *Bjelovarski ustanak od 7. do 10. travnja 1941. u povijesnim izvorima – Dokumenti*, Viatoni, Bjelovar, 2012.

Prilog: Zapisnik sa saslušanja dr. Julija Mankanca, 26. V. 1945.29
Appendix: Protocol from the hearing of Dr Julije Makanec, 26 May 1945.

F-5888

JAVNO TUŽIOŠTVO HRVATSKE
Krivično odjeljenje

Pov. Br. 13/45

Okrivljenik: Dr. JULIJE MAKANEC

JAVNO TUŽIOŠTVO HRVATSKE
Krivično odjeljenje
Broj 13/45.
Zagreb, 26. maja 1945.

Z A P I S N I K

sastavljen dana 26. svibnja 1945. u kaznenoj stvari protiv Mile Budaka i dr. radi ratnog zločina označenog u čl. 13. Uredbe o Vojnim sudovima od maja 1943. god.³⁰

Prelazi se na preslušanje okrivljenoga Dr. JULIJA MAKANCA.³¹

Ime, prezime i ime oca:	Dr. Julije Makanec, pk. Alfreda
Datum i mjesto rođenja:	19. IX.1904. Sarajevo
Bračno stanje:	oženjen, jedno dijete
Vjeroispovijest:	Rimo-katolik

29 HDA, fond 1049, Bogdan Krizman, kut. 59., Zapisnik sa saslušanja dr. Julija Mankanca, 26. V. 1945. (prijepis), Original zapisnika čuva se u Vojnom arhivu Srbije (VAS), fond NDH, kut. 1., O. 9., br. reg. 3/5 – 1-7.

30 Očito se radi o *Uredbi o vojnim sudovima* od 24. svibnja 1944. godine. Članak 13. glasi: *Ratnim zločincima, bili oni građani Jugoslavije, okupatorskih ili drugih zemalja, imaju se smatrati: pokretači, organizatori, naredbodavci i neposredni izvršitelji masovnih ubijanja, mučenja, prisilnog iseljavanja, odvođenja u logore i na prisilni rad stanovništva, zatim paleža, uništavanja i pljačke narodne i državne imovine; svi pojedini posjednici imanja i preduzeća u Jugoslaviji, okupatorskim i drugim zemljama koji se nečovečno eksploatirali radnu snagu na prisilni rad odvedenih ljudi; funkcioneri terorističkog aparata i terorističkih naoružanih formacija okupatora i domaći u službi okupatora; oni koji su vršili mobilizaciju našeg naroda za neprijateljsku vojsku.* Spomenutu uredbu vidi u: *Partizanska i komunistička represija i zločini u Hrvatskoj 1944.-1946., Dokumenti*, (priredili Zdravko Dizdar, Vladimir Geiger, Milan Pojić, Mate Rupić), Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Slavonski Brod, 2005., dok. 1., str. 35-42.

31 Julije Makanec rođen je 19. rujna 1904. u Sarajevu kao najstariji sin u obitelji Alfreda pl. Mankanca (1879.-1945.) i majke Marije (rod. Dlustuš). Pučku školu polazio je u Stocu i Sanskom Mostu, a gimnaziju u Osijeku i Bihaću, gdje je 1922. položio ispit zrelosti. Filozofiju je studirao na Mudroslovnom fakultetu (Filozofskom fakultetu) Sveučilišta u Zagrebu od 1922. do 1926. godine. Godine 1927. doktorirao je s temom *Psihologijska analiza i karakteristika umjetničkog doživljaja*. Disertacija je tiskana 1928. godine pod naslovom *Estetski doživljaj* u časopisu *Savremenik*. Godine 1927. stupio je na nastavničku dužnost u Petrinji. Nakon toga radi na gimnaziji u Koprivnici od 1929. do 1931., gdje se oženio Brankom Janeš i sa kojim je 1932. dobio sina Branimira. Godine 1931. položio je u Zagrebu profesorski ispit iz teorije spoznaje, logike, psihologije i povijesti filozofije kao glavnog, a pedagogije, etike i estetike kao sporednog predmeta. Kao profesor premješten je 1932. godine po kazni u realnu gimnaziju u Leskovcu, a zatim u Bjelovar 1933.-34. Potom je 1936. premješten u realnu gimnaziju u Virovitici, a zatim slijede premještaji u gimnazije Knjaževac 1937.-38., Karlovac 1939. te napokon odlukom Banske vlasti Banovine Hrvatske 11. siječnja 1940. ponovno je postavljen na gimnaziju u Bjelovaru. Tu je imenovan ravnateljem gimnazije, a zatim i gradonačelnikom grada ispred HSS-a. Sudjelovao je u organiziranju i vodstvu „bjelovarskoga ustanka“ te već 8. travnja 1941. proglašava u Bjelovaru uskrснуće hrvatske države. Godine 1942. pozvan je u Zagreb i u Zapovjedništvu Ustaške mladeži preuzeo dužnost odjelnog upravitelja za duhovni odgoj u Upravnom zapovjedništvu Ustaške mladeži u Zagrebu. Na tom je mjestu ostao do ožujka 1943. godine, kada je imenovan izvanrednim profesorom na Mudroslovnom fakultetu Hrvatskog sveučilišta u Zagrebu. Od 13. listopada 1943. Makanec je ministar narodne prosvjete. Kao što je već spomenuto krajem svibnja 1945. godine u Austriji, gdje se zatekao s ostalim članovima vlade NDH, izručen je od Engleza jugoslavenskim vlastima, te na skupnom suđenju 6. lipnja 1945. zajedno s ostalima osuđen na smrt i strijeljan idući dan 7. lipnja ujutro. Vidi: Julije Makanec, *Uvod u filozofiju poviesti*, HSN, Zagreb, 1993., str. 165-171.

Narodnost:	Hrvat
Zanimanje:	Do 10. IV.1941. srednjoškolski profesor sa posljednjim boravištem u Bjelovaru NDH dočekaao kao načelnik grada Bjelovara postavljen još za Banovine Hrvatske. Početkom 1942. imenovan pročelnikom za duhovni odgoj ustaške mladeži. U proljeću 43. postavljen sveučilišnim profesorom za katedru filozofije, od početka listopada 1943. do kraja Ministar nar. prosvjete. Odmah po osnutku NDH postavljen u Bjelovaru pobočnikom za promičbu. ³²
Školska sprema:	Filozofski fakultet i Doktorat iz filozofije

Nakon što je otkriveniku saopćen predmet kaznenog postupka, navodi slijedeće:

U ustašku organizaciju pristupio sam vrlo kratko vrijeme nakon osnutka NDH. Mislim da je to bilo tek par dana nakon 10. IV. 1941.³³ Prije toga nisam bio povezan ni sa kakovom organizacijom pa ni ustaškom niti kakovom inozemnom. Ustašku zakletvu položio sam u Bjelovaru na ruke logornika Hans Mije.³⁴

Ustaška načela poznajem i mislim da su stvorena po poglavlju još u emigraciji. Sama načela sadržaju opće poglede na pravo hrvatskog naroda i na vlastitu državu. Nikakove rasne ili vjerske netrpeljivosti u tim načelima nema.

Prije nego što sam postavljen za ministra prosvjete bio sam nastavnik za duhovni odgoj ustaške mladeži, ispravljam, da sam bio pročelnik.³⁵ Moja uloga je bila, da dadem temeljne idejne poglede za ustašku mladež. Moje političko opredjeljenje bilo je usmjereno u pravcu korporativne demokracije i svakako da sam se zalagao za jedan jaki autoritet. U poglavlju sam gledao utjelovljenje hrvatske državne misli i smatrao njega jedinom osobom koja može da uživa neograničeni autoritet. Na Hitlera sam posmatrao kao čovjeka, koji opravdano ispravlja greške versajskog ugovora i koji diže svoj narod do onog ugleda, koji smatram da taj narod zaslužuje. Nakon krize u Češkoj ja sam počeo, da sumnjam da krši etičku bazu svoje politike. Ovakovi moji pogledi služili su mi kao baza u mojem djelovanju u krugu ustaške mladeži. Svakako da ovi moji pogledi nisu mogli obzirom na novu poziciju a i na prilike pod kojima smo živjeli, dozvoliti, da otvoreno iznesen ovakav moj stav prema nacizmu, a koje je uvjerenje najkasnije izraženo u mojoj knjizi "O podrijetlu i smislu Države" izdano 1938. god.³⁶

Sa vojnim snagama i sa nekim političkim predstavnicima Njemačke i nacizma nisam dolazio u službenu vezu osim u par navrata sa nekim predstavnicima Njemačko-kulturnog života, a među njima i sa generalom Ditmarom,³⁷ kojemo smo dali opsežnu literaturu, obzirom na tada vrlo teški aktuelni problem promjena granice prema Srbiji. God. 1944. je Nedić³⁸ postavio Njemcima zahtjev, da se izmijene granice u korist Srbije i mi smo tom zgodom nastojali da paraliziramo takovu djelatnost Nedića. Među tim knjigama bilo je mnogo njemačkih prevoda iz novije naše literature, a kao glavno djelo bilo je "Južnoslovensko pitanje" od Zitlanda.³⁹

Neznam ništa pobliže o tome tko je donášao odluke o stvaranju logora i internacija, o progonima Srba i Židova, jer sam ja došao u vladu već onda, kada su ti Zakoni davno donešeni.

32 Nakon što je odstupio s mjesta gradskog načelnika Bjelovara, dr. Mikanec je izabran za logorskog pobočnika u Bjelovaru, što mu je bila prva funkcija u ustaškom pokretu.

33 Taj podatak je dvojbena. Izgleda da je Mikanec pristupio ustaškom pokretu krajem 1939. ili početkom 1940. godine, jer je on već od tada neformalni vođa ustaške skupine u Bjelovaru.

34 HDA, 013.0.8. SDS RSUP SRH, Bivši ustaški aparat na kotaru Bjelovar. Mijo Hans (?-1945.), rodnom iz Novoseljana. Već kao srednjoškolac se angažirao u ustaškom pokretu. Vođa omladine u podružnici Matice hrvatske u Bjelovaru. Za vrijeme NDH ustaški povjerenik te zatim logornik ustaškog stožera Bjelovar. Primio dužnost stožernika ustaške mladeži u Bjelovaru poslije odlaska dr. Mikaneca. Strijeljan 1945. nakon što su partizani ušli u grad.

35 Krajem 1941. dr. Mikanec je imenovan stožernikom muške ustaške mladeži za Stožer Bilogora (Bjelovar). Međutim, uskoro je u siječnju 1942. dr. Mikanec je premješten u Zagreb na službu odjelnog upravitelja (kasnije pročelnika) za duhovni odgoj u Upravnom zapovjedništvu ustaške mladeži u Zagrebu (Macut, Julije Mikanec kao duhovni odgojitelj ustaške mladeži, str. 153-156).

36 Julije Mikanec, *O podrijetlu i smislu države. Uvod u noviju filozofiju države*, Matica Hrvatska, Zagreb, 1939.

37 Kurt Dittmar (5. I. 1891. Magdeburg - 26. IV.1959. Stadtoldendorf), njemački general.

38 Milan Nedić (1878.-1946.), jugoslavenski general. Nakon napada sila Osovine na Kraljevinu Jugoslaviju i njena sloma prihvatio njemački poziv da formira marionetsku vladu na području okupirane Srbije.

39 Ivo Pilar (L. V. Südtland), *Južnoslovensko pitanje*, Matica Hrvatska, Zagreb, 1943.

U pogledu logora poznato mi je samo to, da je povodom glasina da se u logorima vrlo loše postupa “Crveni križ u Švicarskoj” obratio se na vladu NDH da te logore pogleda. Pretstavnici tog Crvenog križa su doista stigli i logore pregledali i čuo sam da su dali dosta povoljne izvještaje.⁴⁰ Međutim s druge strane sam čuo da su prilike u svim tim logorima vrlo teške i da stanoviti “rasovi” kao primjerice Luburić⁴¹ vrše teška zločinstva. Tako je primjerice jedan ustaški dužnostnik stožernik Milutin Jurčić, koji je bio Ravnatelj za javni red i sigurnost bio jedne noći zaklan u Zagrebu, izvučen iz svog stana, jer je pokušao gledati iza kulisa tih logora.⁴²

O prilikama u bilo kojem od zatvora ustaških ili političkih nije mi ništa poznato, jer su ti zatvori bili potpuno nepristupačni, za bilo koga osim za one koji su neposredno o njima vodili brigu. Tako primirice Ravnateljstvo za javni red i suglasnost protivilo se da dade izvještaje o stanju zatvora i samom Ministarstvu Unutarnjih poslova pod koje je ono formalno i potpadalo.

Sjećam se, da je jedne zgrade ministar unutarnjih poslova Dr. Mate Frković bio na inspekciji logora i on je donio izvještaj, da je logor u Jasenovcu u redu.

Svi predmeti vojske izgleda da su bili zadržani za Njemačke vojne rukovodioce, koji su u stvarima potreba bilo vojske bilo radne snage direktno intervenirali kod nadležnog Ministarstva ili samog poglavnika, te meni pojediniosti o tome nisu poznate. O Zakonima koji govore o kolektivnoj odgovornosti čitavih obitelji odbjeglih lica kao i o kolektivnoj odgovornosti Jevreja i Srba meni nije ništa poznato, ja ih nakon što su mi predloženi osuđujem i smatram da nisu na mjestu. Nikada nisam kao Ministar izdavao odredbe da se podređeni činovnici treba da upišu u ustaške organizacije.

O pojedinačnim zločinima kao i masovnim ubijanjima i klanju žena, djece i staraca, te nezaštićenih i neodgovornih ljudi i to u tako velikom opsegu nisam znao, dok mi sada nije predloženo. Istina je da sam znao za pojedina djela i zločine raznih “rasova” no premda sam nastojao, da se to osudi i daljnji ovakovi zločini spriječe, nije to urodilo željenim uspjehom.

Meni je poznato, da je postojalo neko prisilno tjeranje Srba da mijenjaju vjeru, te sam to najoštrije osuđivao, kao primjer navodim, da mi je jedne zgrade Dr. Mile Budak rekao da je bio jednom kod Virovitice i nakon govora u kojem je iznio svoju poznatu parolu: “ili se ukloni ili se pokloni”, došao je jedan Srbin i kazao: da se on poklonio i da je prešao na katoličku vjeru, a nato mu je Dr. Budak odgovorio, da sada može biti miran i da mu se ništa dogoditi neće. Međutim par dana nakon toga Dido Kvaternik⁴³ sa nekim svojim ljudima dao je čitavu skupinu ljudi pobiti. To se desilo 1941. godine i baš uslijed toga sam se ja povukao kao gradski načelnik u Bjelovaru od svih političko-upravnih funkcija.⁴⁴

U pogledu rušenja pravoslavnih crkava i jevrejskih bogomolja poznato mi je samo, da je jednom zgodom, dok sam bio još u Bjelovaru, došla vijest iz Zagreba, neznam od koga, da ima da se poruši pravoslavna crkva, no crkva se nije kasnije srušila.⁴⁵

40 Teško da su to bili povoljni izvještaji. Više o tome vidi u: Mario Kevo, Posjet poslanika Međunarodnog odbora Crvenog križa logorima Jasenovac i Stara Gradiška u ljeto 1944., *Časopis za suvremenu povijest*, br. 2., 2008., str. 547-585.

41 Vjekoslav Maks Luburić (1913.-1969.), ustaški emigrant i hrvatski general. Za vrijeme NDH imenovan ravnateljem III. ureda UNS čija je funkcija bila organizacija koncentracijskih logora na području NDH. Duže vrijeme zapovjednik logora u Jasenovcu.

42 To se ne može smatrati točnim. Dr. Milutin Jurčić (1910.-1945.), ustaški dužnostnik. Diplomirao i doktorirao na Pravnom fakultetu u Zagrebu 1935. Jedno vrijeme sudac u Samoboru. Od osnivanja NDH sudjeluje u borbama u zapadnoj Slavoniji u činu ustaškog satnika. U Bjelovaru u razdoblju od rujna 1942. do kolovoza 1943. obnaša dužnost stožernika Ustaškog stožera. Od listopada 1943. do kraja kolovoza 1944. obnašao je dužnost glavnog ravnatelja Glavnog ravnateljstva za javni red i sigurnost, kada je uhićen zbog sudioničtva u puču Lorković-Vokić. Zatočen je u stanu Vjekoslava Luburića, zatim uoči Božića 1944. pušten na slobodu, a u noći 10./11. veljače 1945. ubili su ga u Samoboru pripadnici Ustaške obrane. Vidi: Milan Pojić, „Milutin Jurčić,“ *Tko je tko u NDH*, Minerva, Zagreb, 1998., str. 175.

43 Eugen Dido Kvaternik (1910.-1952.), ustaški emigrant i hrvatski političar. Nakon osnivanja NDH 15. travnja imenovan Ravnateljem za javni red i sigurnost u Zagrebu, a zatim i na cijelom području NDH. Dana 23. kolovoza 1941. imenovan je nadzornim zapovjednikom Ustaške nadzorne službe (UNS). Eugen Dido Kvaternik, *Sjećanja i zapažanja 1925-1945., Prilozi za hrvatsku povijest*, (ur. Jere Jareb), Starčević: Zagreb, 1995., str. 282-283.

44 To se prema nekim naznakama može smatrati točnim, iako je redosljed događaja u iskazu krivi. Zločin u Gudovcu koji je organizirao Eugen Kvaternik se dogodio prije nego serija ustaških skupština tijekom svibnja i lipnja 1941. na kojima sudjeluje i dr. Mile Budak. Prema Slavku Goldsteinu dr. Makanec se *...nastojao distancirati i navodno je protestirao „na nadležnim mjestima“ u Zagrebu.* (Slavko Goldstein, 1941. *Godina koja se vraća.* Novi liber, Zagreb, 2007., str. 96). Međutim, Goldstein navodi i to da očito protesti nisu bili uporni, jer je Makanec ubrzo napredovao po ustaškoj hijerarhiji. Šteta što nije naveo izvor za te podatke. Za jedno drugačije tumačenje uloge dr. Mile Budaka u 1941. godini vidi u: Tomislav Jonjić, Stjepan Matković, *Iz korespondencije dr. Mile Budaka (1907.-1944.)*, str. 125-130.

45 HDA, fond. 1499., Velika župa Bilogora 1941.-1945., br. 92-17974/2., 3. VII. 1942. Prema dopisu Ministarstva pravosuđa i bogoštovlja Velikoj župi Bilogora od 2. VII. 1942. sve židovske vjerske građevine u Bjelovaru trebalo je srušiti, a grko-istočne koje bi se mogle obnoviti s manjim troškom pretvoriti u *Hrvatsku pravoslavnu crkvu.*

U pogledu četnika znam, da su Njemci sa njima pravili neke sporazume i smatramo da ih uvijek jednim od najžešćih protivnika Hrvatskog naroda. Kratko vrijeme prije sloma NDH zatražili su prolaz preko Hrvatske teritorije, te izgleda da im je to poglavnik i dozvolio. Osim tih četnika znam još i za crnogorske četnike Sekule Drljevića i oni su surađivali, koliko je meni poznato, sa ustaškim vojnim formacijama, te su dobili i neke specijalne zadatke, kao primjerice čuvanje željezničke pruge.⁴⁶

Od odlikovanja primao sam samo red za građanske zasluge aprila mjeseca 1944. god. zbog osnivanja medicinskog fakulteta u Sarajevu, a dobio sam također i orden Njemačkog orla za održavanje kulturnih veza sa Njemačkom. Taj orden sam primio od Njemačkog poslanika Kašea⁴⁷ početkom 1945. god.

Nastavljeno dne 27. svibnja 1945. god.

Na izričitu želju okrivljenika iznaša se još slijedeće: Kao pročelnik za duhovni odgoj ustaške mladeži smatrao sam kao svoju najglavniju dužnost da suzbijem duh divljaštva i krvološtva, jer sam u tom duhu gledao na Nezavisnu Državu Hrvatsku najveću opasnost čak i onda, ako bi izvanjske političke prilike za nju bile najpovoljnije. Taj duh sam suzbijao usmeno i pismeno te se to može vidjeti čak i u nekim člancima koji su javno objavljeni makar ih je cenzura znatno ublažila, primjerice članak o Nacionalizmu Stjepana Radića.

Nakon što je okrivljeniku predočen izvadak iz cit. članka u "Spremnosti" br. 25. str. 2 od 15.VIII.1942. god., u kojem se među inim govori, o tome, kako je plamena zublja Hrvatska iz ruke Starčevića prešla u ruke Stjepana Radića, a po odredbi sudbine i povijesti i volji naroda prešla u ruke poglavnika, okrivljeni odgovara: Nesumnjivo je, da sam smatrao poglavnika apsolutnim autoritetom i nosio ideje Hrvatske nezavisnosti vjerujući, da će postići maksimalnu samostalnost Države Hrvatske, a zločine, koji su u to vrijeme a i prije toga od 1941. dalje vršili, pripisivao sam ljudima iz njegove okoline, kojima je i on podljebao i nasjedao.

Od svih Hrvatskih ideologija ja sam najbliži Milanu Šuflaju. Po njemu je Hrvatska imala biti bedem zapadne civilizacije i prema tome je Carstvo čovječnosti a u zločinima, koji su vršili pojedinci i skupine gledao sam balkansku infekciju, koje se hrvatski narod mora na svaki način riješiti.

Nakon što je predočen okrivljenome njegov članak "Autoritativni sustav" pisan u "Spremnosti" broj 24. st. 2 od 9.VIII.1942. god. u kojem se napada parlamentarna demokracija, komunizam i židovi kao začetnici komunizma, a uzdiže autoritativni sistem i poglavnik kao pretstavnik istoga u Hrvatskoj, okrivljeni odgovara:

"Postoje razni autoritativni sustavi od kojih su jedni plemenitije a drugi manje plemenitije sadržine. Želio sam da se naš sustav to više po svojim idejama približi sustavu što ga je Salazar uveo u Portugalu."

Na članak "Put hrvatskoga naroda do slobode" br. 24. "Spremnosti" od 27. IX.1942. str. 2 u kojem se govori o uskrsnuću NDH voljom Hitlera i poglavnika i obračunu sa moskovskim boljševizmom, kao i o tome, da će hrvatski narod sve svoje dušmane nesmiljeno uništiti i istrijebiti, odgovara okrivljeni:

Riječ "dušman" oštija je nego što su riječi neprijatelj i protivnik, a istu sam riječ upotrebio pod neposrednim utiskom krvoprolića što su ga izvršili četnici nad golorukim hrvatskim pučanstvom.

Konačno je predočen okrivljenom njegov članak "Politika mržnje" u "Spremnosti" br. 159. od 4. III. 1945. u kojem se glorificira njemački narod i u kojem se tvrdi, da vrši svoju misiju obrane Europe. Nakon što je predočen okrivljenome, da kako je mogao u momentu kada je već bilo potpuno jasno, da je potrebno samo nekoliko nedjelja i da Njemačka izgubi rat, pisati, isti odgovara:

Članak sam napisao u osjećaju samilosti za njemački narod, jer sam smatrao da ga protivnici žele potpuno uništiti, a to sam smatrao neopravdanim.

U pogledu evakuacije Zagreba uoči dolaska Jugoslovenske armije ne bi imao ništa dodati onome, što je izkazao Dr. Nikola Mandić,⁴⁸ a što mi je predočeno.

46 Radi se o pripadnicima bivših četničkih postrojbi pod vodstvom četničkog vojvode Pavla Đurišića koji su nasilno pretvoreni u postrojbe „crnogorske vojske“ pod vodstvom crnogorskog federaliste i zagovornika crnogorske samostalnosti dr. Sekule Drljevića. Vidi detaljnije u: Željko Karaula, *Sekula Drljević. Kvisling ili otac nacije*, DANU-Vijeće Crnogoraca u Zagrebu, Zagreb, 2014. (u tisku).

47 Siegfried Kasche (1903.-1947), njemački veleposlanik u NDH. Nakon rata izručen jugoslavenskim vlastima te je nakon suđenja osuđen na smrt vješanjem.

48 Nikola Mandić (1869.-1945), predsjednik vlade NDH (1943.-1945.).

Nakon što mi je predočeno da li se osjećam odgovornim kao član vrhovne uprave biv. NDH, u kojoj su počinjani bezbrojni zločini i nedjela, moram da naglasim, da su mi sva ta nedjela i zločini bili samo djelomično poznati i da sam ja došao na mjestu Ministra prosvjete u vremenu, kada je bila jasna opća tendenca da se isprave ranije greške i zablude,⁴⁹ te da sam ja vjerujući u ostvarenje takovog poboljšanja, najiskreniji pristupio u vladu u cilju, da pomognem mome narodu sa svim svojim snagama i sposobnosti. Ja nisam direktno a niti indirektno sudjelovao u bilo kakovim zločinima te se prema tome za sva ta nedjela ne mogu osjećati odgovornim. Tek osjećam, da sam time što sam bio na jednom od rukovodećih mjesta, uprljan tim nedjelima, no sve se to dogodilo mimo i protiv moje volje.

Molim, da mi se odobri da odaberem za svoju odbranu advokata Dr. Mežnarića iz Zagreba.⁵⁰

Istražni sudija: Pročitano i odobreno: Zapisničar:

Dr. Križanić Zlatko s.r. Dr. Julije Makanec s.r. Darinka Maravić s.r.

Summary

A Contribution to a Political Biography A Protocol from a Hearing of Dr Julije Makanec, on 26 May 1945

Key words: Dr Julije Makanec, Bjelovar, NDH, philosophy, protocol from a hearing

In this paper, alongside our short analysis of previous investigations of the political and philosophical work of Julije Makanec, we enclose a protocol from

his hearing before investigating authorities of Yugoslavia, dating from 26 May 1945, which is being preserved at Croatian State Archives (HDA), in the fond of Dr Bogdan Krizman (1049). Through analysis and questioning of the comparative philosophical and political work of Julije Makanec, this work gives a partial answer to the reasons why Makanec, a philosopher of an apparently liberal orientation, became a proponent of an Ustasha totalitarian society model in the new circumstances of the establishment of the Independent State of Croatia (NDH) in 1941 (too) easily.

49 Makanec vjerojatno misli na „politiku korekcije“ ustaškog vrha u cilju smirivanja situacije u državi sredinom 1942. kada je rasplamsavanje partizanske pobune širom NDH potpuno onemogućilo normalan život i značajno smanjilo opseg ustaške vlasti. Zbog toga se ustaški vrh (dobrim dijelom i zbog pritiska njemačke komande) odlučio na promjenu politike prema Srbima koji su činili većinu ustanika, obećanjem da će prestati progoni, osnivanjem Hrvatske pravoslavne crkve, priznavanje statusa „pravoslavnih državljana“ NDH, poziv Srbima da se upisuju u ustaški pokret, poziv u vojsku i dr. Cilj je bio da se tim ustupcima oslabi snaga ustanka. Fikreta, Jelić-Butić, *Ustaše i Nezavisna Država Hrvatska 1941-1945.*, Liber-Školska knjiga, Zagreb, 1977., str. 238.

50 HDA, fond 416., Odvjetnička pisarnica Ivo Politeo, kut. 3., Spis Mile Budak, proces. Toj molbi nije udovoljeno. Prema svemu sudeći od ukupno deseterice optuženih odvjetnik osmorice-devetorice bio je dr. Ivo Politeo (Politeo u svom zapisu nije siguran, iako je vjerojatno osmorica točan broj). Druga dva odvjetnika bili su: dr. Ivo Elegović i Drago Desput. Presudom Vojnog suda II. Armije od 6. lipnja 1945. ministar dr. Julije Makanec osuđen je na smrt strijeljanjem, trajan gubitak građanske časti i konfiskaciju imovine. Presuda je izvršena u ranu zoru 7. lipnja 1945. (Osudjena veleizdajnička i zločinačka banda dr. Mile Budaka i ostale ustaške glavešine, *Vjesnik*, br. 41., 7. VI. 1945., str. 1). Presudu Vojnog suda II. JA visokim dužnosnicima NDH Mili Budaku i ostalima vidi u: *Partizanska i komunistička represija i zločini u Hrvatskoj 1941-1946. Dokumenti. Zagreb i središnja Hrvatska*, n. dj., dok. 115., str. 417-422.